

Warszawa, 27-11-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

III.7060.717.2024.AI

Pani
Agnieszka Dziemianowicz-Bąk
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ePUAP

Szanowna Pani Minister,

do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi dotyczące przewidzianych na mocy ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2024 r., poz. 1243) nowych zasady wypłaty w zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych, zwanych rentą wdowią.

W świetle aktualnie obowiązujących regulacji generalną zasadą jest, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń emerytalno-rentowych wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Dlatego po śmierci małżonka osoba owdowiała może zachować swoje świadczenie emerytalno-rentowe albo z niego zrezygnować i wybrać rentę rodzinną po zmarłym. W tym zakresie nastąpi jednak zmiana, nowelizacja wprowadza tzw. rentę wdowią, czyli nową regułę zbiegu prawa do renty rodzinnej z uprawnieniami do innych wskazanych w ustawie świadczeń emerytalno-rentowych. Znowelizowane przepis wejść w życie z dniem 1 stycznia 2025 r., jednak pierwsze wypłaty nastąpią dopiero od 1 lipca 2025 r.

W myśl nowych rozwiązań w przypadku zbiegu prawa do wskazanych świadczeń z rentą rodzinną, jedno - wybrane świadczenie- będzie wypłacane w całości (np. renta rodzinna), a drugie świadczenie (np. emerytura) w wysokości wynoszącej od 1 lipca 2025 r. do 31 grudnia 2026 r. - 15%, a od 1 stycznia 2027 r. - 25%. Ustawa nowelizująca przewiduje przy tym, że Rada Ministrów dokona w 2028 r. weryfikacji wskaźnika wysokości świadczeń w zbiegu, w celu oceny możliwości i zasadności jego podwyższenia, uwzględniając na tle sytuacji społeczno-gospodarczej kraju sytuację dochodową grup osób uprawnionych na mocy niniejszej ustawy do wypłaty świadczeń w zbiegu (art. 16 ustawy nowelizującej).

Ustawa nowelizująca wprowadza jednocześnie ograniczenie wysokości wypłaty tzw. renty wdowiej. Suma wypłacanych świadczeń w zbiegu nie będzie mogła przekroczyć 3-krotności najniższej emerytury, o której mowa w art. 85 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U z 2024 r. poz. 1631). Obecnie jest to kwota 5.342,88 zł (1.780,96 zł x 3 = 5.342,88 zł). Natomiast kwota obowiązująca od 1 lipca 2025 r. będzie znana po 1 marca 2025 r., tj. po waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych. Jeśli suma świadczeń w zbiegu (tj. renty wdowiej) przekroczy trzykrotność najniższej emerytury, organ rentowy pomniejszy świadczenia o kwotę przekroczenia. W maksymalnej kwocie świadczeń ustalonych w zbiegu, zostaną uwzględnione świadczenia wypłacane przez instytucje zagraniczne oraz inne niż jednorazowe świadczenia i dodatki wypłacane na podstawie ustawy lub odrębnych przepisów wraz ze wskazanymi w ustawie świadczeniami, których łączna wypłata jest ustalana.

Podsumowując, nadal będą obowiązywać ogólne zasady wypłaty świadczeń w zbiegu. Wprowadzone nowe regulacje dotyczące wypłaty świadczeń w zbiegu zwane rentą wdowią, mają szczególny charakter dopuszczając w ściśle określonych przypadkach wypłatę dwóch świadczeń: jednego w całości, a drugiego w ograniczonej wysokości (początkowo 15%, a następnie 25%), przewidując maksymalną sumę wypłacanych świadczeń w zbiegu. Jeśli renta rodzinna lub własne świadczenie będzie wyższe od kwoty limitu, nadal wypłacane będzie jedno ze świadczeń – wyższe lub wybrane.

Ustawodawca zastrzegł jednocześnie, ograniczając zakres podmiotowy wprowadzanych rozwiązań, że osoba uprawniona będzie miała prawo do wypłaty renty wdowiej w przypadku:

- osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, tj. 60 lat dla kobiet lub 65 lat dla mężczyzn,

- pozostawania we wspólności małżeńskiej do dnia śmierci małżonka,

- nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

Ponadto prawo to ustanie z dniem poprzedzającym dzień zawarcia nowego związku małżeńskiego przez osobę uprawnioną.

Należy zaznaczyć, że wprowadzone rozwiązania dotyczące renty wdowiej stanowią realizacją licznych postulatów kierowanych również do Rzecznika Praw Obywatelskich w tym względzie, Ustawa nowelizująca została uchwalona w wyniku rozpatrywania obywatelskiego projektu. Uzasadniając proponowane rozwiązania podkreślono, że celem projektu jest zapobieżenia ekonomicznej degradacji gospodarstw domowych emerytów i rencistów wskutek śmierci małżonka. Proponowane rozwiązania mają stanowić wsparcie w ponoszeniu m.in. stałych kosztów utrzymania. Wskazywano, że ustawa przyczyni się do ograniczenia poziomu wykluczenia osób starszych. Projekt przewidywał wypłatę w zależności od wyboru renty rodzinnej wraz z połową swojego świadczenia emerytalno-rentowego lub odwrotnie swojego świadczenia wraz z połową renty rodzinnej. Przy czym proponowano osiągnięcie docelowego wskaźnika 50% w kilku etapach. Przewidziano, że maksymalna wysokość renty wdowiej nie może przekroczyć trzykrotności miesięcznej przeciętnej emerytury wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

W stanowisku Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2024 r. do obywatelskiego projektu wskazano, że zasada wypłaty jednego świadczenia ma szczególne konsekwencje społeczne w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku z prawem do innego świadczenia emerytalno-rentowego, które nabył małżonek pozostały przy życiu. Zastosowanie tej reguły prowadzi w wielu przypadkach do ekonomicznej degradacji gospodarstw domowych emerytów i rencistów po śmierci jednego z małżonków. Jest to szczególnie dotkliwie w przypadku świadczeniobiorców pobierających świadczenia najniższe, ale nie tylko. Wskazano, że zasada ta jest postrzegana przez wielu świadczeniobiorców jako niesprawiedliwa i ograniczająca możliwości korzystania z wkładu, który wniósł zmarły małżonek do systemu emerytalnego. Obywatelski projekt prowadzi do zapewnienia godnych warunków życia emerytom i rencistom po śmierci współmałżonka. W ocenie Rady Ministrów pełna i właściwa realizacja tego celu wymaga doprecyzowania kręgu osób uprawnionych do

renty rodzinnej, którzy mogą skorzystać z przewidzianej projektem reguły zbiegu oraz rozważenia ostatecznego kształtu limitu podlegających wypłacie świadczeń zbiegu tak, aby z jego reguły przewidzianej w projekcie mogły skorzystać przede wszystkim osoby starsze, w stosunku do których zachodzi rzeczywiste ryzyko degradacji ekonomicznej gospodarstwa domowego wskutek śmierci małżonka. W stanowisku przewidziano szereg poprawek ograniczających zawarte w projekcie obywatelskim propozycje.

W związku z powyższym w trakcie prac legislacyjnych znacznie zmodyfikowano proponowane rozwiązania dotyczące renty wdowiej nie tylko poprzez ograniczenie sumy pobranych w zbiegu świadczeń do kwoty trzykrotnej najniższej emerytury, czy wskaźników procentowych drugiego świadczenia, lecz również poprzez ograniczenie zakresu podmiotowego wprowadzonych rozwiązań.

Większość kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg kwestionuje wprowadzenie wymogu nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Co oznacza konieczność nabycia prawa do renty rodzinnej w wieku nie wcześniej niż 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn. Skarżący zwracają przy tym uwagę, że sam wiek uprawniający do nabycia prawa do renty rodzinnej w systemie powszechnym i rolniczym zarówno dla wdowy jak i wdowca wynosi 50 lat. A uprawnienie do tego świadczenia w niższym wieku można nabyć również w związku z wystąpieniem niezdolności do pracy czy sprawowaniem opieki na dziećmi (por. w tym zakresie art. 70 ustawy emerytalnej). Nie każdy zatem wdowiec lub wdowa uprawniony do renty rodzinnej, choćby był uprawniony do świadczenia w najniższej wysokości będzie adresatem nowych zasad zbiegu. Wyłączeni zostali ci, w szczególności, co owdowieli wcześniej.

Skarżący powołują się na naruszenie konstytucyjnej zasady równości określonej art. 32 ust. 1 Konstytucji RP przy określaniu zakresu podmiotowego wprowadzanych regulacji dotyczących renty wdowiej, wskazując na dowolności przyjętego kryterium nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

Należy również wspomnieć, że w części w skarg kwestionowane są również ograniczenia wysokości sumy wypłacanych świadczeń w zbiegu do 3-krotności najniższej emerytury oraz wskaźników procentowych 15% i 25%. Ograniczenia te, na co wskazują wnioskodawcy, w zasadniczy sposób odbiegają od proponowanych w projekcie obywatelskim.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.) uprzejmie proszę Panią Minister o zajęcie stanowiska w stosunku do tych zarzutów formułowanych w skargach kierowanych do Rzecznika.

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/